Aan: Tweede Kamer der Staten Generaal
Ter attentie van de Vaste Kamercommissie SZW
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Utrecht, 14 mei 2025

Betreft: **Aandachtspunten Stichting Bouwdepot bij commissiedebat armoede & schuldenbeleid.**

Geacht Kamerlid,

Op 22 mei vindt het commissiedebat armoede- en schuldenbeleid plaats. Tijdens dit commissiedebat heeft u de gelegenheid om de staatssecretaris om uitleg te vragen over het volgende.

In het kader van de herziening van de participatiewet heeft een ruime Kamermeerderheid de motie 'Initiatieven voor de ondersteuning van jongeren in een kwetsbare positie' aangenomen. Vorige week publiceerde de staatssecretaris middels een kamerbrief de reactie op de motie. Vanuit het Bouwdepot informeer ik u graag over onze duiding van de brief.

De staatssecretaris legt de motie feitelijk naast zich neer

De staatssecretaris heeft bij de beoordeling van de motie expliciet aangegeven dat hij deze moet ontraden als met het tweede deel (“verzoekt de regering in de tussentijd deze initiatieven wel doorgang te laten vinden”) ook initiatieven buiten de kaders van de Participatiewet bedoeld worden. Desondanks heeft de kamer de motie aangenomen.

Toch geeft de staatssecretaris in de brief aan dat hij “zowel binnen de kaders van de Participatiewet als binnen de kaders van het wetsvoorstel Participatiewet in Balans geen ruimte aan kan bieden is de nu in sommige initiatieven opgenomen mogelijkheid om zonder beperkingen bij te verdienen naast een bijstandsuitkering”. Voor het Bouwdepot is dit direct in strijd met de kernwaarden van onze interventie, namelijk: financiële rust, jongeren stimuleren om te experimenteren op de arbeidsmarkt vanuit een stabiele financiele basis, onvoorwaardelijke steun, handelen in vertrouwen en autonomie van de jongeren. Daar gaan we onderstaand verder op in.

Daarnaast geeft de staatssecretaris geen gehoor aan het dictum van de motie: ‘constaterende dat deze groep (tijdelijk) **meer en breder ondersteuning nodig heeft, waaronder een basis vanuit de Participatiewet ruimer dan nu mogelijk is**; constaterende dat er initiatieven vanuit de samenleving zijn die hier wel een antwoord op geven; constaterende dat diverse gemeenten hier succesvol gebruik van maken, gebruik van willen blijven maken of gaan maken; **verzoekt de regering in de tussentijd deze initiatieven wel doorgang te laten vinden’**.

Gemeenten moeten er alles aan doen om jongeren te bereiken en vast te houden, behalve wat werkt.

In de brief geeft de staatssecretaris aan dat hij het 'Met gemeenten en de indieners van de motie wenselijk vindt dat gemeenten er alles aan doen om deze jongeren te bereiken en vast te houden'. Daarbij geeft de staatssecretaris een aantal voorwaarden mee waar deze initiatieven aan moeten voldoen. Met deze voorwaarden zouden de initiatieven binnen de kaders van de participatiewet in balans vallen. Gemeenten mogen daar in afwachting van de uitwerking van het wetsvoorstel alvast mee aan de slag.

Helaas staan een aantal kenmerken van de huidige én herziene participatiewet haaks op de behoeften van jongeren, hulpverleners en gemeenten. Dit komt naar voren in de brandbrief verstuurd door de gemeenten, de brief van jongeren aan staatssecretaris Nobel, en een memo van de gemeente Hilversum. Het Bouwdepot en de gemeenten hebben dit ook naar voren gebracht in de gesprekken met het ministerie.Hieronder geven we een samenvatting van de knelpunten:

- De Participatiewet is zeer sterk gericht op arbeidsinschakeling en/of een route naar onderwijs; dit geldt in het bijzonder voor de leeftijdsgroep 27-minners. De staatssecretaris noemt dit expliciet in de brief. De Bouwdepotaanpak is een zorginterventie met een financieel component. Het legt de basis voor kunnen functioneren in de maatschappij. Een uitkomst van de aanpak kan arbeid/onderwijs zijn. Door direct en louter te focussen op arbeidsinschakeling/onderwijs, zoals in de Participatiewet, wordt vergeten dat de doelgroep van het Bouwdepot geen (genoeg) stabiele basis heeft om die doelen te bewerkstelligen. Daarvoor is eerst een zorginterventie, zoals het Bouwdepot, nodig. Binnen de Participatiewet kan de overheid een dergelijke interventie niet bieden, omdat direct en louter gefocust moet worden op arbeidsinschakeling en/of een route naar onderwijs.

Knelpunten voor de jongeren:

- Voor deze doelgroep in een (zeer) kwetsbare positie, zonder sociaal netwerk waar (dreigende) dak- of thuisloosheid speelt, is er eerst financiële rust nodig voordat zij kunnen maken richting passende studie/werk en daarmee richting bestaanszekerheid. Binnen het Bouwdepot ervaren jongeren deze ruimte wel, blijkt uit onderzoek. Zo geeft 81% van de deelnemers aan meer motivatie te hebben om stappen te zetten voor de toekomst. Na het Bouwdepot-jaar zien we een toename in arbeidsparticipatie: 30.4 % van de deelnemers werkt fulltime na het jaar leefgeld te hebben ontvangen, tegenover 8,7% bij de start.

- De staatssecretaris geeft aan dat jongeren gebruik kunnen maken van bijzondere bijstand. Maar dit komt met spelregels. Het moet altijd gaan om bijzondere omstandigheden die voortkomen uit bijzondere omstandigheden waarvoor niet gereserveerd had kunnen worden. De voorwaarden voor bijzondere bijstand zijn voor zowel de jongeren zelf als de gemeenten (zeer) restrictief en vragen veel administratieve capaciteit en doenvermogen.
- Het zogenaamde doenvermogen van deze kwetsbare jongeren staat erg onder druk. Opereren binnen de Participatiewet vereist een groot doenvermogen. De bijstandsgerechtigde blijft altijd verantwoordelijk voor zijn aanvraag/uitkering. De inlichtingenplicht blijft onverminderd gelden onder de Participatiewet in balans. Dat betekent dat een bijstandsgerechtigde te allen tijde volledige inlichtingen dient te verstrekken die van invloed kunnen zijn op zijn uitkering. Bovendien is een gemeente verplicht om bij verkeerde, niet-tijdige inlichtingen een rechtmatigheidsbeoordeling uit te voeren. Dat geldt ook wanneer de onjuistheid van de informatie onbedoeld is en/of pas achteraf blijkt. Van een vergisrecht is in beginsel geen sprake. Blijkt de onjuiste informatie te hebben geleid tot een te hoge uitkering legt de gemeente een boete op. Het maken van uitzonderingen op boetes is mogelijk, maar dit is wederom een administratieve handeling voor gemeenten.

- De chronische stress waar deze kwetsbare jongeren aan blootgestaan hebben maakt dat de Participatiewet bij voorbaat niet voor hen geschikt is. De Participatiewet is ondanks de (beperkte) maatwerkruimte geen regelluwe omgeving. Het bijstandsregime heeft een averechts effect op de doelgroep. Het niet-gebruik van toeslagen - landelijk een groot probleem - komt voort uit ditzelfde verschijnsel: mensen met (chronische) (geld)stress hebben juist baat bij toeslagen en dergelijke maar durven het niet aan vanwege het sanctieregime dat eraan gekoppeld is. Dat geldt ook voor deze kwetsbare jongeren.

Knelpunten gemeenten/hulpverleners:

- De individuele aanpak is arbeidsintensief. In de brief geeft de staatssecretaris aan dat gemeenten deze doelgroep verschillende uitzonderingen kunnen bieden, maar dit wordt altijd per individu gemotiveerd, niet als collectief. Tevens zijn de uitvoeringskosten bij maatwerk erg hoog. De bewegingsruimte beperkt.
- De door de staatssecretaris genoemde ruimte voor gemeenten om de inlichtingenplicht zodanig in te mogen richten dat de gemeente de jongere alleen aan het begin en aan het eind van het jaartraject spreekt, tenzij tussentijdse signalen om een nieuw gesprek vragen, voegt feitelijk dan ook niets toe aan de huidige situatie. Wat de staatssecretaris hiermee mogelijk bedoelt is dat het gemeenten vrij staat om geen extra rechtmatigheidscontroles uit te hoeven voeren. Maar de dwingend wettelijk voorgeschreven inlichtingenplicht blijft onverminderd van kracht.
- In de brief geeft de staatssecretaris aan dat gemeenten de jongeren bijzondere bijstand kunnen verlenen. Het kader waarin dit kan is de afgelopen jaren, door lezing van de Participatiewet en strenge jurisprudentie, zeer klein geworden. Een gemeente kan slechts zeer beperkt afwijken en moet daarbij zeer hoge motivatiedrempels overstijgen (omgekeerde toets, integrale weging Participatiewet en Jeugdwet).

Conclusie
De inhoudelijke eisen gesteld aan de uitvoering van de motie staan echter een effectieve uitvoering van de Bouwdepot-aanpak in de weg. Het Bouwdepot is juist opgericht om deze knelpunten in de Participatiewet te adresseren.

Een oplossing binnen de kaders van de wet, adresseert deze knelpunten niet en is niet bewezen effectief. Laat het duidelijk zijn dat de staatssecretaris met zijn brief dus feitelijk aangeeft de motie in zijn huidige vorm naast zich neer te leggen. Daarom kijken we ook met veel interesse uit naar de uitwerking van de aangenomen Right to Challenge motie.

De staatssecretaris heeft ook toegezegd om in gesprek te gaan met de jongeren. We hopen dat dit ertoe zal leiden dat hun behoeften wél worden meegenomen bij de uitwerking van spoor 2.

Tot slot

Uiteraard ben ik altijd bereid om het bovenstaande mondeling toe te lichten. U kunt mij bereiken via 06-30720138 of via marleen@hetbouwdepot.nl.

Veel succes met uw belangrijke werk.

Hoogachtend,

Marleen van der Kolk,
Directeur Stichting Zwerfjongeren Nederland/Stichting het Bouwdepot.